

studiosus, & valde cum doctus, tum etiam exercitatus orator, & cum auguralis, tum omnis publici juris, antiquitatique nostrae bene peritus fuit. L. Domitius⁵⁹ nulla ille quidem arte, sed Latine tamen, & multa cum libertate dicebat. Duo praeterea Lentuli⁶⁰ consulares, quorum Publius ille, nostrarum injuriarum ultor, auctor salutis, quidquid habuit, quantumcumque fuit, illud totum habuit ex disciplina: instrumenta naturae deerant: sed tantus animi splendor, & tanta magnitudo, ut sibi omnia, quae clarorum virorum essent, non dubitaret adscicere, eaque omni dignitate obtineret. L. autem Lentulus⁶¹ satis erat fortis orator, si modo

tempus videtur durasse, quod inter eum & Ciceronem simulatis fuit. Tunc enim deum sunt reconciliati, vel paulo ante, ut lib. I. Famil. cognoscimus: atque ad ipsum per Ch. Pompejum, ut ad Brutum scripsit, quod Quintil. lib. ix. cap. 3. refert: vel per Gratios, ut epist. 10. lib. II. ad Q. Fratrem vocat epist. 10. lib. III. Famil. A Pompejo Achaez cum esset praefectus, eventum gravissimi motus explorare, ut ait Val. Max. lib. I. cap. 8. cupiens, Pythici oraculi fidem voluit experiri: quod Orof. lib. vi. cap. 15. scribit; & oraculum accepit, quod Lucanus lib. v. sic explicat:

*Effugit ingentes tanti discriminis expertis,
Bellorum, Romane, minas, solisque
quiescem*

Euboeici ossa lateris consuelle tenebis.
Et sane ibi, ante Pharsalicum certamen, morbo consumptus, praedictum a deo locum pro sepultura possedit, ut Val. Max. lib. I. cap. 8. scribit. Ob id fortasse Cicero postea Tusc. I. scripsit Appium *sepulchrum* fecisse, & lib. I. de Divin. fortilegis & *propinquas*, ut solum fuisse. *Idem.*

⁵⁹ L. Domitius] L. Domitius Enobarbus, qui filius fuit Ch. Domitii, quem supra diximus cum L. Crasso consensum fuisse. Hunc adolescentem clarissimum, ac principem juvenutis Verr. III. vocat; ubi scribit in eorum tantum pudorem fuisse, ut Chelidonem meretricem ab se nominari vix sibi honestum esse dicitur. Delit vero, quam contemneret populares infantias, jam ab adolescentia documenta maxima; ut ait Cicero in Orat. pro Milone. Dion. lib. xli. scribit eum admodum

divitem fuisse, quod Syllanis temporibus sibi divitias ingentes comparasset: quod verum non sit falsum, cum Domitius illis temporibus admodum adolescens, & pene puer esset; ita ut vix rem familiarem curare posset; nisi forte pater eo modo divitias filio comparavit. De morte ejus non una est apud veteres scriptores sententia, cum Suetonius & Lucanus in acie Pharsalica cecidisse dicant, quamvis aliter legas apud Appianum. *Idem.*

⁶⁰ P. Lentulus] Cornelius Lentulus Spinter, ad illis curulis, Cicerone consule, omnium illius consiliorum particeps, periculumque focius fuit, ut in Orat. non recedit. ad Quirit. est scriptum. Caesare & Bibulo consulibus, ipsius Caesatis beneficio in collegium pontificum venit, & hinc Cicero in Orat. de Rep. illum pontificem vocat, & in Orat. pro Domino cum illo, tanquam pontifice, loquitur. In Ciliciam proconsul profectus rem sic praefare gessit, ut imperator sic appellatus, ut ostendunt inscriptiones epistoliarum lib. I. Famil. quas eo tempore Cicero scripsit. Quin, ut ego ex epist. 21. lib. v. ad Atticum conjicio, triumphavit: sed ob id tantum aeris alieni videtur fecisse, ut Cicero in Cilicia proconsul audiverit, quod epist. I. lib. vi. ad Attic. scripsit, eum praedictum Tusculanum profectum. In bello civili Pompejo adhaerit, sed quid postea illi factum sit, nescimus: id scimus, Ciceronem multo post audivisse illum Rhodi esse, quod epist. 13. lib. xii. ad Attic. scripsit. *Idem.*

⁶¹ L. Lentulus] Ne longum faciam, mitam conjecturas, quae multa sunt, cum ego credam hunc esse L. Cornelium Lentulum facinoram Martialem, quem Afcopius Nigrum vocat,

orator, sed cogitandi non ferebat laborem. Vox canora, verba non horrida sane, ut plena esset animi & terroris oratio.⁶² Quereret in judiciis fortasse melius: in republica, quod erat, esse judicares satis. Ne T. quidem Postumius⁶³ contemnendus in dicendo: de republica vero non minus vehemens orator, quam bellator fuit: effrenatus, & acer nimis, sed bene juris publici leges atque instituta cognoverat.

Hoc loco Atticus, Putarem te, inquit, ambitiosum esse, si, (ut dixisti) ii, quos jamdiu colligis, viverent. Omnes enim commemoras, qui ausi aliquando sunt stantes loqui; ut mihi imprudens M. Servilium⁶⁴ praeteriisse videre.

LXXXVIII. Non, inquam, ego istuc ignoro, Pomponi, multos fuisse, qui verbum nunquam in publico fecissent, cum melius aliquanto possent, quam isti oratores, quos colligo, dicere: sed his commemorandis etiam illud assequor, ut intelligatis, primum ex omni numero, quam non multi ausi sint dicere, deinde ex iis ipsis quam pauci fuerint laude digni. Itaque ne hos quidem equites Romanos, amicos nostros, qui nuper mortui sunt, P. Cominium Spoletinum, quo accusante defendi C. Cornelium⁶⁵; in quo & compositum dicendi genus, & acre, & expeditum fuit: T. Accium Pisaurensem⁶⁶, cujus accusationi respondi pro A. Cluentio; qui & accurate dicebat, & satis copiose, eratque praeterea doctus Herma-

vocat, quemque Cicero dicit in Orat. in Vatin. Gabinii competitorum fuisse; cum multo plures sint, qui arbitretur, atque adeo affirmem, esse L. Cornelium Lentulum Crucellum, qui Pifone & Gabinio consulibus praetor fuit, ut epist. 2. lib. I. ad Q. Fratrem, & in Orat. in Pifonem leges. Ejus res reperiantur passim apud Plutarchum, Appianum, Dionem, Val. Max. & alios. *Idem.*

⁶² Verba non horrida sane, ut plena esset animi, & terroris oratio] Fuit qui persuadere vellet aut mutandam esse vocem *terroris*: aut delendam negationem. At non cogitabat particulam ut eodem esse sensu intelligendam, quomodo *etiam*, *quamvis*. Hoc ergo vult Cicero, P. Lentuli verba fuisse non horrida, etiam si plena esset *terroris oratio*. Possit autem sine horrore illo verborum, & cum suavitate orationis terrorem consistere, docuit ipse

supra (cap. II.) ubi haec de Pericle: *Huic supra viritate maxime hilarato fuit Athenae: hujus libertatem & copiam admirata, ejusdem cum dicendi, terroremque timuerunt. Anonymus.*

⁶³ T. Postumius] Is mihi videtur esse, de quo, belli civilis initio, nominatim senatus decrevit, ut statim in Siciliam iret, ut epist. 15. lib. vii. ad Att. scribitur. *Idem.*

⁶⁴ M. Servilium] M. Servilius Geminus, tribunus pleb. An. DCXCIV.

⁶⁵ C. Cornelium] Qui Pompeji quaeror fuerat, dein tribunus plebis, quem Cicero praetor defendit, ut ipse in Orat. in Vatinium, & alibi saepe testatur. *Idem.*

⁶⁶ T. Accium Pisaurensem] Quem bonum adolescentem & disertum vocat in Orat. pro Cluent. *Idem.*

Hermagoræ præceptis: quibus etsi ornamenta non satis optima dicendi, tamen, ut hasta velitibus amentata, sic apta quædam & parata singulis causarum generibus argumenta traduntur.

Studio autem neminem, nec industria majore cognovi; quanquam ne ingenio quidem qui præsterit, facile dixerim; C. Pisoni, genero meo⁶⁷. Nullum tempus illi unquam vacabat aut a forensi dictione, aut a commentatione domestica, aut a scribendo, aut a cogitando. Itaque tantos processus efficiebat, ut evolare, non excurrere videretur: eratque verborum & delectus elegans, & apta, & quasi rotunda constructio: cumque argumenta excogitabantur ab eo multa, & firma ad probandum, tum concinna acutæque sententiæ, gestusque natura ita venustus, ut ars etiam, quæ non erat, & e disciplina motus quidam videretur accedere. Vereor, ne amore videar plura, quam fuerint in illo, dicere: quod non ita est. Alia enim de illo majora dici possunt. Nam nec contentia, nec pietate, nec ullo genere virtutis quemquam ejusdem ætatis cum illo conferendum puto.

LXXIX. Nec vero M. Cœlium⁶⁸ prætereundum arbitror, quæcumque ejus in exitu vel fortuna, vel mens fuit: qui quamdiu auctoritati meæ paruit, talis tribunus plebis fuit, ut nemo contra civium perditorum popularem, turbulentamque dementia, a senatu, & a bonorum causa steterit constantius: quam ejus actionem, multum tamen & splendida, & grandis, & eadem in primis faceta, & perurbana commendabat oratio. Graves ejus conciones aliquot fuerunt, acres accusationes tres, æque omnes ex reipublicæ contentione

⁶⁷ Genero meo] Primo. Nam Cicero tribus viris, Pisoni, Crasspedi, & Dolabellæ Tulliam filiam collocavit, ut in Quæstura diximus. Consulibus L. Julio Cæsare & C. Marcio Figulo eam C. Pisoni despondit. Anno antequam consul ipse fieret, ut lib. I. ad Artic. scribit. Sed tamen Piso eam non videtur duxisse, epist. 4. lib. xrv. Famil. & priusquam Cicero Romam rediret, vel paulo post reditum, decessisset. *Idem.*

⁶⁸ M. Cœlium] Significat M. Cœlium, M. F. Rufum, cujus vitam magnam partem

Cicero scribit in Orat. quam pro illo dixit. Exstant quedam illius epistolæ. Fortuna ei fuit adversa, nam senatus decreto ab Rep. remotus, a consule senatu prohibitus & de rostris, cum vellet concionari, deductus, Turios pervenit, ubi ab equitibus Gallis atque Hispanis, qui eo missi fuerant, interfectus fuit, ut Cæsar lib. III. de Bel. Civ. Livius lib. cx. & Pater. lib. II. scribunt. Quod ad mores attinet ejus, vide Senecam lib. III. cap. 8. de Ira. *Idem.*

ne suscepta: defensiones, etsi illa erant in eo meliora, quæ dixi, non contemnendæ tamen, saneque tolerabiles. Hic cum summa voluntate bonorum ædilis curulis factus esset, nescio quomodo discessu meo discessit a sese, ceciditque posteaquam eos imitari cœpit, quos ipse perverterat.

Sed de M. Calidio⁶⁹ dicamus aliquid, qui non fuit orator unus e multis; potius inter multos prope singularis fuit: ita reconditas exquisitasque sententiæ mollis & pellucens vestiebat oratio: nihil tam tenerum, quam illius comprehensio verborum: nihil tam flexibile: nihil, quod magis ipsius arbitrio fingeretur, ut nullius oratoris æque in potestate fuerit: quæ primum ita pura erat, ut nihil liquidius: ita liberit fluebat, ut nusquam adhæresceret: nullum, nisi loco positum, & tanquam in *vermiculato emblemate*, ut ait Lucilius, structum verbum videres. Nec vero ullum aut durum, aut insolens, aut humile, aut longius ductum: ac non propria verba rerum, sed pleraque translata: sic tamen, ut ea non irruisse in alienum locum, sed immigrasse in suum diceres. Nec vero hæc soluta, nec diffluentia, sed adstricta numeris; non aperte, nec eodem modo semper, sed varie, dissimulanterque conclusis. Erant autem & verborum & sententiarum illa lumina, quæ vocant Græci *σχηματα*, quibus tanquam insignibus in ornatu distinguebatur omnis oratio. Qua de re agitur autem illud, quod multis locis in jurisconsultorum includitur formulis, & ubi esset, videbat. Accedebat ordo rerum plenus artis, actio liberalis, rotumque dicendi placidum, & sanum genus.

LXXX. Quod si est optimum suaviter dicere; nihil est, quod melius hoc quarendum putes. Sed cum a nobis paulo ante dictum sit, tria videri esse, quæ orator efficere deberet,

Tom. I. P p p

⁶⁹ M. Calidio] M. Calidio Q. F. ut ait Aconius: Apollodori discipulo, ut scribit Eusebius. Is fuit ex ordine equestri: Cn. enim Calidius eques Romanus Verr. VI. nominatur, & Q. Calidius trib. pleb. sua lege Metellum Numidicum restituit, unde cognoscitur potestatem Calidiam plebejam fuisse. Is Lentulo & Metello coff. prætor fuit, qui statim designatus sententiæ suæ, quam sibi

esset cara Ciceronis salus, declaravit, ut in Orat. post Redit. in senatu legimus. Is postea consulatum cum L. Paulo & C. Marcello videtur petivisse, & repulsam tulisse. Nos certe sic epist. 4. lib. VIII. Famil. legendum putamus: *M. Calidiam a repulsa postulatum a duobus Gallis*. In bello civili Cæsarianas partes. securus Placentiæ obiit, ut scribit Eusebius. *Idem.*

ut doceret, ut delectaret, ut moveret: duo summe tenuit, ut & rem illustraret disserendo, & animos eorum, qui audirent, devinciret voluptate. Aberat tertia illa laus, qua permoveret, atque incitaret animos, quam plurimum pollere diximus. Nec erat ulla vis, atque contentio: sive consilio, quod eos, quorum altior oratio, actioque esset ardentior, surere & bacchari arbitraretur; sive quod natura non esset ita factus, sive quod non consueisset; sive quod non posset. Hoc unum illi, si nihil utilitatis habebat, absuit: si opus erat, defuit. Quin etiam memini, cum in accusatione sua Q. Gallio crimini dedisset, sibi eum venenum paravisse, idque a se esse deprehensum, seseque chirographa, testificationes, indicia, quaestiones, manifestam rem deferre diceret, deque eo crimine accurate & exquisite disputavisset: me in respondendo, cum essem argumentatus, quantum res ferebat; hoc ipsum etiam posuisse pro argumento, quod ille, cum pestem capitis sui, cum indicia mortis se comperisse manifesto & manu tenere diceret, tam solute egisset, tam leniter, tam oscitanter. *Tu istuc, M. Calidi, nisi fingeres, sic ageres? praesertim cum ista eloquentia, alienorum hominum pericula defendere acerrime soleas, tuum negligeres? Ubi dolor? ubi ardor animi, qui etiam ex infantium ingenis elicere voces, & querelas solet? Nulla perturbatio animi, nulla corporis, frons non percussa, non femur: pedis (quod minimum est) nulla suppositio. Iraque tantum absuit, ut inflammares nostros animos; somnum isto loco vix renebamus.* Sic nos summi oratoris vel sanitate, vel vitio, pro argumento ad diluendum crimen usi sumus.

Tum Brutus, Atqui dubitamus, inquit, utrum ista sanitas fuerit, an vitium? Quis enim non fateatur, cum ex omnibus oratoris laudibus longe ista sit maxima, inflammare animos audientium, & quocumque res postulet modo, flectere, qui hac virtute caruerit, id ei, quod maximum fuerit, defuisse?

LXXXI. Sit sane ita, inquam: sed redeamus ad eum, qui jam unus restat, Hortensium: tum de nobismetipsis, quoniam id etiam, Brute, postulas, pauca dicemus. Quoniam facien-

facienda mentio est, ut quidem mihi videtur, duorum adolescentium: qui si diutius vixissent, magnam essent eloquentiae laudem consecuti.

C. Curionem ⁷⁰ te, inquit Brutus, & C. Licinium Calvum ⁷¹ arbitror dicere. Recte, inquam, arbitraris: quorum quidem alter, quod verisimile dixisset, ita facile, soluteque verbisolvebat satis interdum acutas, crebras quidem certe sententias, ut nihil posset ornatus esse, nihil expeditius. Atque hic a magistris parum institutus, naturam habuit admirabilem ad dicendum: industriam non sum expertus: studium certe fuit: qui si me audire voluisset, ut coeperat, honores, quam opes, consequi maluisset. Quidnam est, inquit, istud? & quemadmodum distinguis? Hoc modo, inquam. Cum honos sit praemium virtutis, iudicio, studioque civium delatum ad aliquem, qui eum sententis, qui suffragiis adeptus est: is mihi & honestus & honoratus videtur. Qui autem occasione aliqua, etiam in vitis suis civibus, nactus est imperium, ut ille cupiebat: hunc nomen honoris adeptum, non honorem puto. Quae si ille audire voluisset, maxima cum gratia & gloria ad summam amplitudinem pervenisset, ascendens gradibus magistratum, ut pater ejus fecerat, ut reliqui clariores viri. Quae quidem etiam cum P. Crasso, M. filio, cum initio aetatis ad amicitiam se meam contulisset, saepe egisse me arbitror, cum eum vehementer hortarer, ut eam laudis viam rectissimam esse duceret, quam majores ejus ei tritam reliquissent. Erat enim cum institutus optime, tum etiam perfe-

P p p 2 ste,

70. *C. Curionem*] C. Scribonius Curio, patris consularis ac triumphalis eloquentia & ingenio similis, perditis moribus dissimilimus: quem Vellejus lib. 11. egregie describit: *Vir nobilis, eloquens, audax, sua alienaque & fortuna & pudicitia prodigus, hominigeniosissime nequam, & facundus malo publico; cupus animo, voluptativus, vel libidinosus neque operis ulli, neque civitates sufficere possent.* Prullius.

71. *C. Licinium Calvum*] C. Licinius Calvum, C. Licinii Macri filium, ut apud Valer. Max. lib. 11. cap. 12. videre poteris. Hujus vitam Crinius & Lilius scripserunt.

Catullus eundem non semel ut oratorem & poetam describit. Ut poeta igitur versus in Caesarem scripsit, ut Suetonius ostendit. Scripsit & in Tigellium; unde versus refert interpres Horat. *Sardi Tigelli putidum caput venit.* Hinc Cicero de Tigello loquens epist. 25. lib. 111. Famil. scribit ita: *Eum additum iam tum puto Caesari Licinii Hipparchiae praeconio.* Hic amavit Quintilianam, ut Catullus, & Propertius lib. 11. sunt auctores; & carmina cum ingentis animi plena, ut ait Seneca lib. 19. Controv. tum saepe etiam lasciva scripsit, ut Ovid. lib. 11. de Tristib. ostendit. *Corradus.*

Et, planeque eruditus: ineratque & ingenium satis acre, & orationis non inelegans copia: prætereaque sine arrogantiâ gravis esse videbatur, & sine segnitia verecundus. Sed hunc quoque absorbit æstus quidam non insolita adolescentibus gloriâ: qui quia navarat miles operam imperatori, imperatorem se statim esse cupiebat: cui muneri mos majorum ætatem certam, sortem incertam reliquit. Ita gravissimo suo casu, dum Cyri & Alexandri similis esse voluit, qui suum cursum transcurrerant; & L. Crassi & multorum Crassorum inventus est dissimillimus.

LXXXII. Sed ad Calvum (is enim nobis erat propositus) revertamur: qui orator fuisset cum literis eruditior, quam Curio, tum etiam accuratius quoddam dicendi & exquisitius afferebat genus: quod quanquam scienter, eleganterque tractabat, nimium tamen inquirens in se, atque ipse sese observans, metuensque ne vitiosum colligeret, etiam verum sanguinem deperdebat. Itaque ejus oratio nimia religione attenuata, doctis, & attente audientibus erat illustris: a multitudine autem, & a foro, cui nata eloquentia est, devorabatur.

Tum Brutus, Atticum se, inquit, Calvus noster dici oratorem volebat. Inde erat ista exilitas, quam ille de industria consequebatur. Dicebat, inquam, ita: sed & ipse errabat, & alios etiam errare cogebat. Nam, si quis eos, qui nec inepte dicunt, nec odiose, nec putide, Attice putat dicere, is recte, nisi Atticum, probat neminem. Insulsiatatem enim & insolentiam, tanquam insaniam quandam orationis, odit: sanitatem autem & integritatem, quasi religionem & verecundiam oratoris probat. Hæc omnium debet oratorum eadem esse sententia. Sin autem jejunitatem, & ficitatem, & inopiam, dummodo sit polita, dum urbana, dum elegans, in Attico genere ponit; hoc recte duntaxat: sed quia sunt in Atticis alia meliora, videat ne ignoret & gradus, & dissimilitudines, & vim, & varietatem Atticorum. Atticos, inquit, volo imitari. Quos? nec enim est unum genus. Nam quid est tam dissimile, quam Demosthenes & Lysias? quam

idem, & Hyperides? quam omnium horum Æschines? Quem igitur imitaris? Si aliquem, ceteri ergo Attice non dicebant. Si omnes; qui potes, cum sint ipsi dissimillimi inter se? In quo etiam illud quero, Phalereus ille Demetrius Atticene dixerit? Mihi quidem ex illius orationibus redolere ipsæ Athenæ videntur. At est floridior, ut ita dicam, quam Hyperides, quam Lysias: natura quædam, aut voluntas ita dicendi fuit.

LXXXIII. Et quidem duo fuerunt per idem tempus dissimiles inter se; sed Attici tamen: quorum Charisius multas orationes scribebat aliis, cum cupere videretur imitari Lysiam: Demochares autem, qui fuit Demosthenis fororis filius, & orationes scripsit aliquot, & earum rerum historiam, quæ erant Athenis ipsius ætate gesta, non tam historico, quam oratorio genere perscripsit. At Charisii vult Hegesias esse similis, ilque se ita putat Atticum, ut veros illos præ se pæne agrestes putet. At quid est tam fractum, tam minutum, tam in ipsa, quam tamen consequitur, concinnitate perule? Atticorum similes esse volumus. Optime. Suntne igitur ii Attici oratores? Quis negare potest? Hos imitamur. Quo modo, qui sunt & inter se dissimiles, & aliorum? Thucydidem, inquit, imitamur. Optime, si historiam scribere; non si causas dicere cogitatis. Thucydides enim rerum gestarum pronuntiator sincerus, & grandis etiam fuit. Hoc forense, concertatorium, judiciale non tractavit genus. Orationes autem, quas interposuit, (multæ enim sunt,) eas ego laudare soleo: imitari neque possim, si velim; nec velim fortasse, si possim. Ut, si quis Falerno vino delectetur, sed eo nec ita novo, ut proximis consulibus natum velit; nec rursus ita vetere, ut Opimium, aut Anicium consullem querat. Atqui ea notæ sunt optimæ. Credo: sed nimia vetustas nec habet eam, quam quærimus, suavitatem, nec est jam sane tolerabilis. Num igitur qui hoc sentiat, si is potare velit, de dolio sibi hauriendum putet? Minime: sed quandam sequatur ætatem. Sic ego istis censuerim, & novam istam quasi de musto ac lacu fervidam orationem; fugiendam; nec

illam

illam præclaram Thucydidi nimis veterem, tanquam Anicia-
nam notam, persequendam. Ipse enim Thucydides si poste-
rius fuisset, multo maturior fuisset, & mitior.

LXXXIV. Demosthenem igitur imitemur. O dii boni!
quid, quæso, nos aliud agimus, aut quid aliud optamus? At
non assequimur. Isti enim videlicet Attici nostri, quod vo-
lunt, assequuntur. Ne illud quidem intelligunt, non modo
ita memoriæ proditum esse, sed ita necesse fuisse, cum De-
mosthenes dicturus esset, ut concursus, audiendi causa, ex
tota Græcia fierent. At cum isti Attici dicunt, non modo a
corona, (quod est ipsum miserabile) sed etiam ab advoca-
tis relinquuntur. Quare si anguste, & exiliter dicere, est At-
ticorum, sint sane Attici: sed in comitium veniant, ad stan-
tem iudicem dicant. Subsellia grandiore, & pleniorē vo-
cem desiderant.

Volo hoc oratori contingat, ut cum auditum sit eum esse
dicturum, locus in subselliis occupetur, compleatur tribunal,
gratiosi scribæ sint in dando & cedendo loco, corona multi-
plex, iudex erectus: cum surgit is, qui dicturus sit, signifi-
cetur a corona silentium, deinde crebræ assensiones, multæ
admirationes: risus, cum velit; cum velit, fletus: ut, qui
hæc procul videat, etiamsi, quid agatur, nesciat; at placere
tamen, & in scena esse Roscium intelligat. Hæc cui contin-
gant, eum scito Attice dicere, ut de Pericle audivimus, ut
de Hyperide, ut de Æschine, de ipso quidem Demosthene
maxime.

Sin autem acutum, prudens, & idem sincerum, & soli-
dum, & exsiccatum genus orationis probant, nec illo gra-
viore ornatu oratorio utuntur, & hoc proprium esse Attico-
rum volunt; recte laudant. Est enim in arte tanta, tamque
varia, etiam huic minutæ subtilitati locus. Ita fiet, ut non
omnes, qui Attice, iidem bene; sed, ut omnes, qui bene,
iidem etiam Attice dicant. Sed redeamus rursus ad Horten-
sium.

LXXXV. Sane quidem, inquit Brutus: quanquam ista mi-
hi tua fuit perjuranda a proposita oratione digressio. Tum
Atti-

Atticus, Aliquoties sum, inquit, conatus, sed interpellare
noli. Nunc, quoniam ad perorandum spectare videtur ser-
mo tuus, dicam, opinor, quod sentio. Tu vero, inquam,
Tite. Tum ille, Ego, inquit, ironiam illam, quam in So-
crate dicunt fuisse, qua ille in Platonis, & Xenophontis, &
Æschinis libris utitur, facetam & elegantem puto. Est enim
& minime inepti hominis, & ejusdem etiam faceti, cum de
sapientia disceptetur, hanc sibi ipsum detrahere, eis tribuere
illudentem, qui eam sibi arrogant: ut apud Platonem Socra-
tes in cælum effert laudibus Protagoram, Hippiam, Prodi-
cum, Gorgiam, cæteros; se autem omnium rerum inficium
fingit & rudem. Decet hoc nescio quomodo illum: nec Epi-
curo, qui id reprehendit, assentior. Sed in historia, qua tu
es usus in omni sermone, cum, qualis quisque orator fuisset,
exponeres, vide, quæso, inquit, ne tam reprehendenda sit
ironia, quam in testimonio.

Quorsus, inquam, istuc? non enim intelligo. Quia pri-
mum, inquit, ita laudavisti quosdam oratores, ut imperitos
posses in errorem inducere. Equidem in quibusdam risum vix
tenebam, cum Attico Lyfiæ Catonem nostrum comparabas,
magnum mehercule hominem, vel potius summum, & singu-
larem virum: nemo dicit secus: sed oratorem? sed etiam
Lyfiæ similem, quo nihil potest esse pictius? bella ironia, si
jocemur: sin asseveramus, vide, ne religio nobis tam ad-
hibenda sit, quam si testimonium diceremus.

Ego enim Catonem tuum, ut civem, ut senatorem, ut
imperatorem, ut virum denique cum prudentia, & diligen-
tia, tum omni virtute excellentem probe: orationes autem
ejus, ut illis temporibus, valde laudo: significant enim quan-
dam formam ingenii, sed admodum impolitam, & plane ru-
dem. Origines vero cum omnibus oratoris laudibus referas
diceres, & Catonem cum Philisto & Thucydide comparares,
Brutone te id censebas, an mihi probaturum? Quos enim ne
e Græcis quidem quisquam imitari potest, iis tu comparas
hominem Tusculanum, nondum suspicantem quale esset co-
piose & ornate dicere.

LXXXVII. Gal-

LXXXVI. Galbam laudas. Si ut illius ætatis principem, assentior: sic enim accepimus. Sin ut oratorem, cedo, quæso, orationes, (sunt enim) & dic, hunc, quem tu plus, quam te, amas, Brutum, velle te illo modo dicere. Probas Lepidi orationes: paulum hic tibi assentior, modo ita laudes, ut antiquas negas fieri quidquam posse dulcius. Addis etiam nescio quid augustius: nomine nos capi volens summi viri, vitæque elegantissimæ verissimis laudibus. Remove hæc: na ista dulcis oratio ita sit abjecta, ut eam adspicere nemo velit. Carbonem in summis oratoribus habitum scio: sed cum in cæteris rebus, tum in dicendo, semper, quo nihil est melius, id laudari, qualecumque est, solet. Dico idem de Gracchis: etsi de iis ea sunt a te dicta, quibus ego assentior. Omitto cæteros: venio ad eos, in quibus jam perfectam putas esse eloquentiam, quos ego audivi, sine controversia magnos oratores, Crassum & Antonium. De horum laudibus tibi prorsus assentior: sed tamen non isto modo, ut Polycleti Doryphorum sibi Lysippus ajebat, sic tu suasionem legis Serviliæ tibi magistram fuisse. Hæc germana ironia est. Cur ita sentiam, non dicam, ne me tibi assentari putes. Omitto igitur, quæ de iis ipsis, quæ de Cotta, quæ de Sulpicio, quæ modo de Coelio dixeris. Ii enim fuerunt certe oratores. Quanti autem, & quales, tu videris. Nam illud minus curo, quod concessisti operarios omnes: ut mihi videantur mori voluisse nonnulli, ut a te in oratorum numerum referentur.

LXXXVII. Hæc cum ille dixisset, Longi sermonis initium detulisti, inquam, Attice, remque commovisti, nova disputatione dignam, quam in aliud tempus differamus. Volvendi enim sunt libri cum aliorum, tum in primis Catonis. Intelleges, nihil illius lineamentis, nisi eorum pigmentorum, quæ inventa nondum erant, florem, & colorem defuisse. Nam de Crassi oratione sic existimo, ipsum fortasse melius potuisse scribere: alium, ut arbitror, neminem. Nec in hoc ironiam duxeris esse, quod eam orationem mihi magistram fuisse dixerim.

xerim. Nam etsi tu melius existimare videris de ea, si quam nunc habemus, facultate; tamen, adolescentes quidem in Latinis potius imitemur, non habebamus. Quod autem plures a nobis nominati sunt, eo pertinuit (ut paulo ante dixi) quod intelligi volui, in eo, cujus omnes cupidissimi essent, quam pauci digni nomine evaderent. Quare *æpona* me, ne si Africanus quidem fuit, (ut ait in historia sua C. Fannius) existimari velim.

Ut voles, inquit, Atticus. Ego enim non alienum a te putabam, quod & in Africano fuisset, & in Socrate. Tum Brutus, De isto postea: sed tu (inquit, me intuens) orationes nobis veteres explicabis? Vero, inquam, Brute: sed in Cumanis, aut in Tusculano, aliquando, si modo licebit: quoniam utroque in loco vicini sumus. Sed jam ad id, unde digressi sumus, revertamur.

LXXXVIII. Hortensius ⁷² igitur, cum admodum adolescens orsus esset in foro dicere, celeriter ad majores causas adhiberi coæptus est. Quanquam inciderat in Cottæ, & Sulpicii ætatem, qui annis decem majores, excellentes tum Crasso, &

Tom. I.

Q q q

Anto-

⁷² Hortensius igitur &c.] Hic fuit eques Romanus, ut ait Asconius. Quæstor Verr. III. & V. fuisse dicitur. Ædilis Verr. III. significatur, & ab Asconio vocatur; & sane fuit Octavio & Cotta coss. Prætor Verr. II. co-gnoscitur, & ab Asconio in III. nominatur. Ædilis, vel prætor, cum sesquimodios populo Romano in capita descripsisset, gratissimum omnibus fecit, Verr. V. Consul fuit cum C. Cæcilio Metello Cretico, ut Asconius scribit. Fuit etiam augur, & Ciceronem in augurum collegium cooptavit, ut initio diximus; unde Cicero epist. 8. lib. 111. Famil. suam collegam vocat & familiarem, quod essent conjunctissimi omnium consilio- rum societate. Cicero illum sæpe laudavit, ut hic. lib. 111. de Oratore, & in Orat. pro Milone, ubi vocat illum lumen & ornamentum Reip. & de nomine ipsius librum, in quo cohortatus est ad philosophiæ studium, Hortensium inscripsit, ut ostendit lib. 1. de Fin. Tuscul. II. & III. & lib. 11. de Divin. Atque in his quidem omnibus videtur Cicero *æpona*, qua de loquitur epist. 6. lib. 11. ad Attic. servasse; cum revera se ab

Hortensio scelestissime & insidiosissime tradatum esse sentiret, ut epist. 3. lib. 1. ad Q. Frat. & epist. 9. lib. 111. ad Attic. declarat. Dives admodum videtur fuisse, qui Tusculanum haberet, ut Plin. ostendit lib. xxxv. cap. 11. villam ad Baulos, ut Cicero lib. 11. Acad. Quæst. & Varro lib. 111. cap. 17. de L. Li. restantur; quædam ad portam Flumentanam, epist. 3. lib. 7. ad Attic. villam in Laurenti agro cum sylva magna, ut Varro lib. 111. cap. 13. de R. R. testis est; & domum tam pulchram, ut postea L. Lentulus eam sibi in bello civili desponderit, epist. 6. lib. 11. ad Attic. & super decem millia cadum heredi reliquit, ut Plin. lib. xv. cap. 12. scribit. Fuit certe sumptuosus ita, ut, quod Dion lib. xxxix. scribit, consulis legem sumptuariam ferre volentibus sit ad-rumpet. Male audivit, & quod iudices cor-rumpet; ut Cicero in Verriani significat & Asconius interpretatur, & quod munera a clientibus acciperet. Solutus erat gloriatus, quod nunquam bello civili interfuisset, ut epist. 16. lib. 11. Famil. scriptum videbis. Idem.